

15. pielikums. Skolotāja sniegtā atbalsta piemērs rakstītprasmes attīstīšanai

Strādājot ar četrgadīgu bērnu grupu, skolotājs novēroja, ka bērni savās patstāvīgajās darbībās neimitē rakstīšanu arī brīžos, kad to varētu sagaidīt šajā vecumā. Arī uz saviem zīmējumiem un citiem darbiem tikai daļa bērnu rakstīja savu vārdu, vairākums bērnu atteicās to darīt, apgalvojot, ka viņi neprot rakstīt. Tas mudināja skolotāju domāt par bērnu pieredzi šajā jomā. Iespējams, ikdienā bērni redz, kā pieaugušie sūta īsziņas, raksta e-pastus datorā, aizvien retāk lietojot papīru un rakstāmrīkus.

Skolotājs, darbojoties ar bērniem, apzināti modelēja rakstīšanu ar roku uz papīra: diskusiju laikā pierakstīja bērnu domas uz lielas lapas, piefiksēja bērnu komentārus uz viņu darbiem un pēc tam nolasīja tos bērniem, veidojot "runājošo sienu". Skolotājs kopā ar bērniem vienojās par tekstu un, viņiem redzot, to ar roku uzrakstīja uz lapām, kuras pievienoja "runājošajai sienai". Modelējot rakstīšanu, skolotājs uzsvēra sākuma skaņas vārdos, piemēram, līdzskaņus, pēc tam skaņas pierakstīja ar atbilstošo burtu.

Skolotājs novēroja, ka drīz lielākā daļa bērnu sāka imitēt rakstīšanu patstāvīgo darbību laikā: veidoja ēdienkartes restorānam, uzrakstus veikalam u. c. Starp bērniem, kuri imitēja rakstīšanu, bija bērni, kuri vilka "skribuļus", citi "rakstīja" dažādas burtiem līdzīgas zīmes (svītras, aplišus, krustiņus, ķeksīšus), kā arī bērni, kuri rakstīja dažādus nejauši izvēlētus burtus. Tikai daži bērni vēl joprojām apgalvoja, ka neprot rakstīt, un pat nemēģināja imitēt rakstīšanu.

Skolotājs novēroja arī bērnu prasmi saklausīt vārdos atsevišķas skaņas, spēlējot dažādas spēles, kurās jādarbojas ar skaņām.

Apkopojot novērojumus, skolotājs secināja: lai mērķtiecīgi mācītu burtu atpazīšanu un rakstīšanu, bērniem vispirms ir jāizprot rakstīšanas jēga. Bērni, kuri jau atšķir vārdos skaņas, var vingrināties tās pierakstīt ar atbilstošiem burtiem.

1. nodaļas 1. piemērā "Pasaku dramatizējums" aplūkotās situācijas laikā bērni temata nobeigumā ierosināja izgatavot ielūgumus, lai uzaicinātu vecākus uz sagatavoto izrādi. Skolotājs saskatīja labu iespēju atklāt bērniem rakstīšanas jēgu.

Lai ielūgumos ierakstītu tekstu, skolotājs mērķtiecīgi izveidoja trīs bērnu grupas pēc sagatavotības līmeņa rakstīšanā. Katras grupas spējām pielāgoja gan to, ko viņi rakstīs ielūgumā, gan to, kā viņi to darīs.

Pirmajā grupā bija bērni, kuri apgalvoja, ka viņi neprot rakstīt. Skolotājam bija svarīgi panākt, ka bērni uzdrīkstas rakstīt un sāk veidot izpratni par rakstīšanu kā ziņas nodošanu, nevis tikai kā par pareizu burtu attēlošanu. Lai paskaidrotu bērniem, ka ir dažādi veidi,

kā rakstīt, skolotājs vienojās ar viņiem par to, ko vajadzētu uzrakstīt uz lielas lapas. Bērni ieteica, ka jāraksta "ielūgums". Vispirms skolotājs lapas vidū uzrakstīja vārdu "ielūgums" savā rokrakstā, pastāstot, ka tā bieži raksta pieauguši cilvēki. Pēc tam skolotājs vēlējās parādīt, ka var rakstīt citādi, un uzvilka rindu ar "skribuļiem", savilka dažādas burtiem līdzīgas zīmes (svītras, aplišus, krustiņus, ķeksīšus), uzrakstīja dažus nejauši izvēlētos burtus. Kā pašu pēdējo piemēru skolotāja uzrakstīja "ielūgums" ar drukātiem burtiem. Skolotājs aicināja bērnus uz lielas lapas pamēģināt, kurš rakstīšanas veids viņiem varētu labāk izdoties. Gandrīz visi bērni izvēlējās "skribuļus" un burtiem līdzīgas zīmes. Viens no bērniem rakstīja dažādus burtus. Pēc tam skolotājs aicināja bērnus izvēlēties veidu, kā viņi vēlas uzrakstīt vārdu "ielūgums" sagatavotajā papīra formātā.

Otrajā grupā bija bērni, kuri patstāvīgajās darbībās imitēja rakstīšanu, bet vēl nerakstīja burtus vai kuri nesaistīja burtus ar skaņām vārdos. Šīs grupas bērniem bija svarīgi sākt veidot izpratni, ka vārdi veidojas no skaņām un skaņas pieraksta ar burtiem. Vispirms skolotājs ar bērniem pārrunāja, ko vajadzētu rakstīt ielūgumos. Katrs bērns patstāvīgi rakstīja tekstu, velkot dažādus "skribuļus." Pēc tam viņi savu uzrakstīto tekstu lasīja skolotājam vai skolotāja palīgam, kuri pierakstīja bērnu teikto. Skolotājs aicināja bērnus uzrakstīt ielūguma adresātu, lēni izrunājot "mammai/tētim/brālim/māsai" (jāizvēlas tikai viens no adresātiem), mudināja bērnus saklausīt, ar kuru skaņu šis vārds sākas. Kad bērnam izdevās saklausīt pirmo skaņu vārdā (vai arī kādu citu skaņu vārdā), skolotājs parādīja, kā šo skaņu pierakstīt, un aicināja bērnu to rakstīt ielūgumā. Tie bērni, kuriem viegli padevās skaņu saklausīšana un pierakstīšana, turpināja rakstīt. Ja bērnam skaņu saklausīšana sagādāja grūtības, pietika ar vienu uzrakstīto burtu.

Trešajā grupā bija bērni, kuri jau atpazīna burtus un saklausīja skaņas vārdos. Bērni kopā ar skolotāju vienojās par vienu teikumu, kuru ierakstīt ielūgumā. Pēc tam skolotājs atkārtoja teikumu vārdu pa vārdam, aicināja bērnus pašus lēni izrunāt katru vārdu un saklausīt skaņas. Bērni cits citam palīdzēja atcerēties burtus, lai pierakstītu skaņas. Strādājot grupā, viņi palīdzēja cits citam saklausīt un pierakstīt vairāk skaņu, nekā to būtu varējis izdarīt katrs bērns atsevišķi.

Modiskais komentārs

- Pirmajā grupā, iedrošinot bērnus rakstīt, skolotājs demonstrēja piemērus no dažādām rakstītprasmes attīstības stadijām, to skaitā rakstītos un drukātos burtus. Strādājot ar šīs grupas bērniem, skolotājs neuzsvēra skaņas un tām atbilstošos burtus.
- Otrajā grupā, lai palīdzētu bērniem saklausīt vārda pirmo skaņu, skolotājs mudināja izvēlēties vienu no ģimenes locekļiem (mammu, tēti, brāli vai māsu), kura vārdu viņi pierakstīs, uzsverot vārdus, kuri sākas ar līdzskaņiem.
- Lai veidotu izpratni par to, ka vārdi sastāv no skaņām un skaņas pieraksta ar burtiem, bērni ar burtiem pierakstīja tikai tās skaņas, kuras viņi saklausīja vārdā. Skolotājs nenorādīja uz tām skaņām, kuras bērni vēl nesaklausā.

Skolotāja komentārs

Temata “Reiz pasakā...” nobeigumā bērni vēlējās uz sagatavoto izrādi uzaicināt vecākus. Visi kopīgi domāja, kā nodot ziņu vecākiem. Vispirms bērni piedāvāja mājās pateikt vecākiem, ka jānāk uz pirmsskolu. Nākamajā dienā izrādījās, ka gandrīz visi bija aizmirsuši mājās pateikt par izrādi. Atceroties dzimšanas dienu ballītes, kāds no bērniem ierosināja izgatavot ielūgumus. Pārējie bērni piekrita un izgatavoja ielūgumus (bez teksta) katrs savā izvēlētajā tehnikā.

Tekstu ielūgumos katra grupa rakstīja tam paredzētajā laikā, bet pārējie bērni, kas nerakstīja ielūgumus, iesaistījās patstāvīgajās rotaļnodarbībās, piemēram, lasīja (skatījās) grāmatas, zīmēja/veidoja aplikācijas u. c., izspēlēja izrādes daļas, rotaļājās. Tekstu ierakstīšana ielūgumos mums prasīja vairākas dienas.

Šajā rotaļnodarbībā man bija svarīgi panākt, lai bērni uzdrošinās rakstīt. Zināju: bērni kopš mazotnes gandrīz vienmēr ir gatavi atdarināt to, ko dara pieaugušie un citi bērni. Pārliecību, ka viņi kaut ko neprot, iespējams, bērnos izveidojuši pieaugušie, aizrādot par nepareizu rakstīšanu.

Grupā nebija neviena bērna ar īpašām vajadzībām, kuram nederētu kļūdu un meklējumu pieeja, tādēļ šajā rotaļnodarbībā bērniem varēju ļaut pašiem konstruēt zināšanas par burtiem un skaņām. Šajā nodarbībā iegūto informāciju par to, cik precīzi bērni atpazīst skaņas un vai zina, ar kuriem burtiem tās pierakstīt, izmantošu, plānojot nākamās rakstīšanas nodarbības.